

3 *Het hoerige is de rode draad in mijn leven*

Prostituées, hun mannen
en klanten

'Prostituées zijn zielig, hun mannen zijn crimineel en hun klanten zijn vies', is een opmerking die alle vooroordelen over de prostitutiewereld lijkt samen te vatten. Werken met seks heeft men altijd abnormaal gevonden; ieder die zich daarmee inliet zou ook gestoord zijn.

In de jaren zestig beschreven wetenschappers een prostituée nog als een vrouw met een psychisch mankement die een gewoonte of een beroep maakte van haar noodzaak seksuele omgang met diverse mannen te hebben. Een enkele theoreticus beschouwde prostitutie als een beroep voor mensen 'met een ongereguleerde karakterstructuur en een gering moreel zelfbewustzijn'.

De keuze voor prostitutie zou het gevolg zijn van een gestoorde seksuele ontwikkeling. Op seksueel gebied had men prostituées afwisselend als lesbisch, frigide of nymfomaan afgeschilderd. De vrouwenbeweging verwierp echter het idee dat een seksueel actieve vrouw per definitie nymfomaan is. Waarom zou een man met meerdere minnaressen wel viriel en gezond zijn en een vrouw met veel partners ziek? Enkele prostituées beweerden dat ze de baan op waren gegaan omdat ze toch al seksueel actief waren. 'Dat kun je nymfomaan gedrag noemen', voegde een vrouw er schouderophalend aan toe.

Zo vond een andere vrouw het beter om er maar geld voor te vragen, dan gewoon een kerel in een bar op te pikken. 'Want dan gooi je pas echt je naam te grabbel.' Anderen zeiden dat ze pas in de prostitutie hun seksualiteit hebben ontdekt. En dat gold ook voor sommige vrouwen met lesbische of biseksuele neigingen. 'Toen ik werkte waren seksuele

relaties tussen vrouwen nog een taboe. Ook wanneer een klant een triootje met een andere vrouw erbij wenste, wist ik niet eens dat er een lesbische beleving van seksualiteit bestond. Daar sprak je toen niet over. Naderhand vroeg ik me verwonderd af waarom daar zo'n drukte over werd gemaakt. Van prostitutie zelf word je niet lesbisch. Triootjes zijn gewoon bisnis.' Zoals in alle beroepen werken er ook lesbische vrouwen in de prostitutie.

Mogelijk zijn lesbiennes beter in staat inzake seks privé van werk te scheiden, een vereiste voor het beroep van prostituée. Veel vrouwen vertellen namelijk dat ze bij klanten afstand van zichzelf nemen 'alsof het iemand anders is die daar ligt'. Ze moeten hun gevoelens kunnen uitschakelen. Deze professionele distantie werd mogelijk opgevat als frigiditeit. Tevens bestaat het idee dat prostituées leven tegen een achtergrond van seksueel geweld. Een kwart van een groep van 60 ondervraagde prostituées was voor het zestiende jaar seksueel misbruikt. Nog eens een kwart was als kind mishandeld. Voor enkelen onder hen betekende prostitutie juist een uitweg uit de problemen. Zij zeiden op die manier wraak te nemen op het verleden en er ook nog munt uit te slaan. Zij wezen op het helende karakter van de prostitutie.

Dat gold ook voor 20 van de 60 vrouwen die nare ervaringen met pleeggezinnen of tehuizen hadden. Cor bijvoorbeeld kwam in een tehuis op het idee de prostitutie in te gaan. 'Ik kwam in *Moederheil* – moederheil vader geil zeiden we altijd. Veel meisjes daar waren zwanger van hun vader, hun oom, hun broers of de dominee. Ze zeiden dat ze de hoer gingen spelen. Ik ben het ook gaan doen. Ik voelde het als een bevrijding. Ik kwam in een nieuwe wereld. Ik genoot. Ik kreeg ineens tijd om te lezen. Klanten verwachtten trouwens ook dat ik veel wist. In de prostitutie kreeg ik de kans me te ontplooiën. Het hoerige is zo de rode draad in mijn leven geworden. Prostitutie is op zich niet emanciperend. Het is gewoon een beroep, vaak onderbetaald, waarin de machtsverhoudingen scheefgetrokken zijn.'

Leven met een geheim

Ondanks de grotere openheid over prostitutie, moeten prostituées het stigma 'hoer' trotseren. Niet alleen hun seksuele beleving, maar hun hele persoonlijkheid zou gestoord zijn. 'Je hebt plenty zielige hoeren, maar dat is ook wat iedereen wil horen', zo doet een vrouw het vooroordeel van de door verdriet verscheurde temeier af. 'Mijn moeder speelt de hoer. Mijn oudste zus is ongelukkig getrouwd, de jongste woont samen met een crimineel, de middelste is gokverslaafd. Mijn meeste ooms en tantes zitten in de gevangenis. En wat van mijn familie nog vrij rondloopt is wel ergens aan verslaafd, de een aan valium, de ander aan aspirines. Hoewel, aspirines zijn niet zo erg', zo geeft een prostituée een karikaturaal lijkende beschrijving van het gezin waaruit zij komt.

Lang heeft men gedacht dat prostituées hun jeugd in asociale en onvolledige gezinnen hebben doorgebracht. Prostituées hebben echter allerlei soorten achtergronden en komen uit diverse sociale lagen. Het stigma 'hoer' straalt overigens ook af op de gezinnen waaruit prostituées komen. Ouders die ontdekken dat hun zoon of dochter sekswerker is, vragen zich vaak vertwijfeld af wat ze verkeerd hebben gedaan. Zij weten immers niet beter of alle hoeren hebben een moeilijke jeugd achter de rug. Veel prostituées proberen hun werk dan ook voor hun ouders verborgen te houden. Maar dat lukt niet altijd. Wanneer het bekend raakt, kan het zelfs tot een breuk met het ouderlijk huis leiden. De reactie van ouders kan achteraf echter ook meevallen. 'Mijn vader ging eerst helemaal door het lint. Hij heeft me een tijd niet willen zien. Mijn moeder vond me vies. Nu helpen mijn ouders me. Ze staan nu voor 100 procent achter me', aldus een vrouw die de relatie met thuis heeft hersteld.

In sommige gezinnen gaat het beroep over van moeder op dochter. Wanneer ouders, broers of zussen ook deel uitmaken van de prostitutiesubcultuur, pikken ze nogal eens een graantje mee van de verdiensten van een hoer.

Voor moeders breken moeilijke ogenblikken aan wanneer hun kinderen willen weten hoe zij de kost verdienen. Moeten ze hun beroep verzwijgen en zodoende het risico lopen dat hun kinderen van hen vervreemden? Maar als hoeren zelf hun mond houden kunnen hun kinderen het van derden horen. Cor: 'Mijn moeder heeft ze het verteld toen ze nog jong waren. De reactie van mijn kinderen op mijn werk heeft me heel erg beziggehouden. Ze wisten niet eens wat een hoer was. Voor hen ben ik als moeder niet veranderd. Maar ik heb door dit werk wel bijgedragen aan de onzekerheid waarin ze toch al leefden. Nu begrijp ik waarom ze in hun kinderjaren zo opstandig waren. Later uitten mijn dochters hun afkeuring over mijn vriend op een voor mij onaangename wijze. In de tijd dat ik hem leerde kennen, wilde ik stoppen met werk. Dat beviel ze niet. Ze mochten er eens financieel op achteruitgaan. Toen mijn dochter in de gevangenis kwam, heeft de reclassering haar mijn verleden als excuus aangereikt.'

En wat als de eigen dochter de prostitutie in gaat? De meningen daarover zijn verdeeld. De ene prostituee zegt dat ze haar dochter achter het raam vandaan zou trekken. De ander heeft een genuanceerder standpunt: 'Op zo'n vraag antwoord ik altijd dat ze in zo'n geval mazzel hebben met mij als moeder. Maar mijn kinderen hebben andere mogelijkheden. Als je zelf tandarts bent, dan hoeven je kinderen toch ook geen tandarts te worden?'

Voor de omgang met vrienden en kennissen staan hoeren drie mogelijkheden open: ze kunnen òf helemaal niemand òf juist iedereen op de hoogte stellen, of ze kunnen zorgvuldig afwegen wie het wel en wie het niet mag weten. Maar in dat geval moet een vrouw weer zorgen dat de ingewijden het voor de buitenstaanders verzwijgen. De angst dat het bekend wordt, is voor sommige prostituees allesoverheersend. Daarom gaan deze vrouwen meer gebukt onder stress en spanningen dan hoeren die er geen geheim van maken.

Het leven na het leven

Leven met een geheim eist zijn tol wanneer bijvoorbeeld de collega's wegvallen nadat een vrouw is gestopt. Cor: 'Ik viel toen in een groot gat. Ik was mijn vriendinnen en mijn vertrouwelingen kwijt. Voor de buitenwereld was ik weliswaar redelijk aanvaardbaar, maar als ik met mijn 'intellectuele' vrienden over mijn hoer-zijn sprak, was het al gauw, houd je mond. Gelukkig kon ik met mijn nieuwe vriend wel over mijn vroegere werk praten. Hij had er helemaal geen moeite mee.'

Het verleden is soms een hinderpaal bij het zoeken naar een andere baan. Wanneer ze hun mond houden, moeten ze een lege plek in hun curriculum vitae verantwoorden. 'Omdat niemand prostitutie accepteert, dacht ik dat ik al die jaren niets had uitgevoerd', aldus een sekswerkster die later een opleiding is gaan volgen. Prostituees durven niet prat te gaan op de mensenkennis die ze in het leven hebben opgedaan.

Het is overigens een misvatting dat prostituees slechts tot hun dertigste kunnen werken. Margot bijvoorbeeld: 'De angst voor het ouder worden valt te doorbreken. Toen ik begon waren vrouwen van 28 helemaal in paniek. Ze waren nog niet binnen. Wanneer een passerende blaag van zeventien zei dat ze te oud waren, sloegen ze op tilt. Ik vond dat onzin. Maar na je dertigste verwachten je klanten entertainment en specialisatie van je. Als je twintig bent, mag je dom en zonder tekst zijn. Veel prostituees hebben na hun veertigste nog een aardige boterham verdiend.'

Pooiers

Het is lang gebruikelijk geweest om een getrouwde vrouw in relatie tot het beroep van haar man te definiëren, bijvoorbeeld als dokters- of domineesvrouw. Prostituees werden echter nooit in termen van het beroep van hun echtgenoten beschreven. Hun mannen kregen daarentegen wel het typische stempel van de man van de hoer: zij waren pooiers.

Het type pooier dat een vrouw naar haar werk mept, kon zich ontplooiën na de bordeelsluiting. De prostitutie ging toen ondergronds. De vrouwen die wilden doorgaan met werken, konden zonder hulp van pooiers geen klanten werven of de politie ontlopen. Op dit terrein namen pooiers de rol van de madames, de bedrijfsleidsters van de gedoogde bordelen, over.

De opvattingen over souteneurschap vormden het spiegelbeeld van de visies op prostituées. Vandaar dan ook dat achtereenvolgens de begrippen abnormaliteit, decriminalisering, bestrijding van seksueel geweld en uitbuiting in de laatste twintig jaar centraal stonden in de benadering van het souteneurschap. In de jaren vijftig en zestig vond men pooiers evenals prostituées abnormale, seksueel gestoorde mensen. Dat blijkt onder meer uit de studie van de Amsterdamse arts Jan Groothuyse. Hij zag pooiers als 'de avantgarde van de nieuwe mens met een verlaagd bewustzijnsniveau en een commerciële instelling. Het laat zich verdedigen dat prostitutie en souteneurschap in wezen zelf perversies zijn, die bij de betrokkenen, hoewel langs verschillende en ongebruikelijke wegen, tot lustbevrediging kunnen leiden.'

Groothuyse onderscheidde vier typen pooiers: de leugenachtige, stiekeme pooier; de pooier die zijn jaloezie verdrinkt; de pooier met psychische problemen die niet weet wat hij doet; en de seksueel perverse pooier, de aan seks verslaafde gluurder die een neiging tot geweld vertoont. Het is moeilijk voor te stellen dat deze arts op de Wallen op handen werd gedragen. Toch was dat zo. Wijkagent Joep de Groot heeft Groothuyse persoonlijk gekend. 'Hij accepteerde de mensen zoals zij waren. Maar hij was ook een kind van zijn tijd. Je moet niet vergeten dat een vrouw toen niet op de Wallen kon gaan werken als ze geen pooier had. Bovendien had hij vooral te maken met die klassieke bikkers.'

Tot juni 1963 werden pooiers met landlopers en bedelaars in een Rijkswerkinrichting geplaatst. Men wilde ze niet in de ge-

vangenis stoppen want ze waren 'van het laagste allooi en tastten de moraal van de gevangenen aan'.

Vanaf 1963 mochten pooiers wel 'gewoon' naar de gevangenis en in deze ontwikkeling was het profeschrift van de officier van justitie Hartsuiker van belang. Hij had in de jaren vijftig bekendheid gekregen met het onderzoek naar moorden op de Wallen. In zijn dissertatie verdedigde hij de stelling dat souteneurschap een delict tegen zowel de zedelijkheid als de openbare orde was. Dat laatste omdat de pooier door 'zijn latente neiging tot misdaad' steeds in een *état dangereuse* verkeerde. Souteneurschap was tevens een zedelijk probleem omdat een pooier immoreel en onduldbaar misbruik maakte van menselijke relaties. Hartsuiker erkende namelijk dat in Nederland een prostituée, in tegenstelling tot in het buitenland, meestal met haar 'bikker' was verloofd of getrouwd. Amerikaanse toestanden, waarin een pooier een hele 'stal' vrouwen had, kwamen volgens Hartsuiker in Nederland nauwelijks voor. Hartsuiker dacht met gevangenisstraf te voorkomen dat de pooier zijn relatie als normaal ging beschouwen.

Tijdens de emancipatiegolf nam de invloed van pooiers af. Cor heeft deze overgang meegemaakt: 'Toen ik in Amsterdam kwam werken, had ik al een ander soort pooier dan men was gewend. De anderen vonden het vreemd dat mijn man zich niet met mij bemoeide. Toen leefde nog het idee dat een vrouw een goede hoer was als haar pooier een grote auto bezat. Mijn echtgenoot was geen echte pooier. Ik zag hem als mijn chauffeur. Bij de anderen vergeleken was hij nogal sulig als pooier. Hij kon niet anders omdat hij zelf moeilijk zat.'

In de jaren zeventig konden souteneurs zich door de opkomst van de seksclubs niet meer opwerpen als 'beschermer'. De zorg voor de veiligheid van de vrouwen kwam in handen van managers m/v van clubs. De politie ontlopen was niet meer nodig. Het werken als prostituée was immers niet strafbaar. Het souteneurschap werd teruggedrongen naar de privésfeer.

In diezelfde jaren zeventig, toen decriminalisering hoog op de agenda prijkte, eisten prostituées dat hun levensgezellen niet per definitie als misdadigers werden gezien. In het kielzog van de Franse prostituées die destijds de kerk in Lyon bezetten, pleitten organisaties van prostituées voor decriminalisering van hun mannen. Zij wezen erop dat de wetten die hen moesten beschermen tegen pooiers, zich tegen hen keerden. De vrouwen wilden ongehinderd hun rol van kostwinner blijven vervullen.

Ondanks alles verdween de gewelddadige pooier niet helemaal van het toneel. Twaalf van de zestig hoeren die in 1988 aan een onderzoek meededen, hadden in hun carrière ooit zo'n pooier gehad.

Een vrouw die van haar man af is: 'Een echte pooier is een mannetje dat naast de deur wacht, geld ophaalt en je een klap geeft als je niet naar je werk gaat. Dat bestaat nog wel, maar dat heet dan vriend of man. Dat heb ik zelf meegeemaakt. Ja, hoe gaat dat. Je vriend zit vast. Je komt veel over de vloer bij mensen die in hetzelfde wereldje zitten. Je bent kwetsbaar, je hebt behoefte aan bescherming, aan een sterke arm om je heen.'

In de jaren tachtig, toen alle aandacht van experts naar de bestrijding van uitbuiting en dwang in de prostitutie uitging, werden alleen die mensen van souteneurschap beschuldigd die zich daaraan bezondigden.

Hellend vlak

In een kleine zitslaapkamer word ik hartelijk ontvangen door thuiswerkster Diane en haar echtgenoot. 'In dat bed doe ik mijn werk, maar mijn man en ik slapen er ook. Wanneer wij zelf naar bed gaan, halen we de spreij en de handdoek er af. Daar hebben wij geen problemen mee. Als er een klant komt, gaat mijn man naar hiernaast', zegt Diane, wijzend op een kamertje met slechts ruimte voor een hometrainer en een grote hond. 'Ik weet dat andere thuiswerksters weleens

moeite hebben met de scheiding tussen privé en werk. Wij niet. Soms is het wel een probleem als er sport op de tv is. Je kunt moeilijk klanten ontvangen terwijl je man naar het voetballen zit te kijken. Hij let er op of alles wel goed gaat, maar hij komt pas echt in actie als de hond begint te blaffen. Dan is er iets mis. De buitenwereld snapt niets van onze relatie. De mensen vinden dat hij de grote pooier uithangt. Ik werk twaalf uur per dag. Hij is er dan steeds. Hij gaat drie keer per dag met de hond uit. 's Morgens drinken we eerst koffie in bed. Om acht uur zegt hij dat ik mijn bed uit moet. We zorgen met zijn tweeën dat de boel aan kant is. Boodschappen doen we samen. Als ik geen zin heb, gaat hij alleen.'

Diane werkt om schulden van haar man af te betalen. 'Door mijn ex-vrouw gemaakt', voegt hij er met een grafstem aan toe.

Diane vervolgt: 'Mijn buurman is vaste klant, dat is best moeilijk als zijn vrouw hier af en toe nietsvermoedend koffie komt drinken.'

Diane en anderen worden kwaad wanneer hun partners pooiers worden genoemd. Ze zeggen dat ze niet door hen, maar door de omstandigheden gedwongen de hoer gingen spelen. Als zo'n relatie misloopt, degraderen ze hun partner achteraf wel tot pooier. Vooral wanneer de prostituee kostwinner is, valt soms moeilijk te bepalen welke rol de echtgenoot speelt. De schrijver van een proefschrift over prostitutie, Paul Bergs, medewerker van de politie school, betitelt al in de jaren zeventig deze echtgenoten van thuiswerksters als tweederangssouteneurs, als lichtende voorbeelden van teruglopend normbesef.

Relaties

Sommige hoeren beweren dat prostitutie ze juist onafhankelijk van hun mannen heeft gemaakt. Dat was bijvoorbeeld het geval bij Cor. 'Ik wilde niet meer zo aan hem gebonden zijn. Ik was het gekluns en geklooi met mijn echtgenoot zat.

Toen ik krachtig genoeg was om voor mezelf op te komen, ben ik in de prostitutie gestapt. Ik werd financieel onafhankelijk.'

Enkele andere vrouwen meldden dat hun mannen het niet konden verkroppen dat zij het meeste geld in het huis houden inbrachten.

Intieme relaties met mannen zijn voor prostituées vaak problematisch. Een vrouw die haar werk geheim hield voor haar man: 'Als hij zou weten wat ik doe, en het goedkeuren, dan hoef ik hem niet meer. Maar als hij het zou afkeuren, zet ik net zo goed mijn relatie op het spel.' Een enkeling geeft aan dat haar partner opgewonden raakt van haar werk en graag alle details wil horen. Een andere vrouw: 'Ik ga al vijf jaar met mijn vriend om, maar wij hebben een heel speciale relatie. We laten elkaar helemaal vrij. Hij doet niet moeilijk over mijn werk. Maar ik vertel hem toch nooit wat ik met klanten doe, en hij vraagt er niet naar. Als we gaan samenwonen wordt het wel anders, dan stop ik. Je kunt moeilijk 's nachts je bed uit om naar een klant te gaan. Dat lijkt op vreemdgaan.' Sommige vrouwen vinden het zelfs prettig als hun partners jaloers zijn.

Een getrouwde prostituée: 'Ik ben opgehouden met het werk omdat mijn gezin eronder ging lijden. Misschien speelde jaloezie ook een rol bij mijn man. Hij was depressief. Die problemen duwde hij weg omdat hij het geld wel gemakkelijk vond. Hij probeerde soms met een smoesje te voorkomen dat ik naar mijn werk zou gaan. We vreeën al een tijd niet meer, waarschijnlijk omdat hij er last van had, dat ik dit werk deed.' Een paar vrouwen spraken met hun man af dat ze meteen zouden stoppen als hij het niet meer aankon.

Vieze mannetjes

'Je kunt mij niet vertellen dat al die duizenden hoeren in Nederland kunnen leven van die tien vieze mannetjes', zei Violet in het begin van de jaren tachtig. En ze had gelijk. Volgens

een schatting uit 1987 was een op de vier Nederlandse mannen weleens naar de hoeren geweest. Dat klopte met de bevindingen van Alfred Kinsey die in de jaren vijftig als eerste onderzoek naar klanten (prostituënten) deed.

Overigens is dat cijfer volgens andere onderzoekers te hoog. Ron de Graaf schat dat vijftien procent van de Nederlandse mannen ooit een keer naar de hoeren is geweest. Een kleinere groep gaat regelmatig. Tot aan het einde van de jaren zeventig schreef men aan klanten dezelfde eigenschappen toe als aan hoeren en pooiers. Zij zouden perverse en emotioneel gestoorde mannen zijn die niet in staat waren tot normale relaties met vrouwen. Alfred Kinsey kon dat echter niet bevestigen. De mannen die hij ondervroeg vonden hoerenlopen gewoon goedkoper dan een vrouw versieren. De behoefte aan afwisseling speelde daarbij ook een rol. Tevens achtten ze het minder schadelijk voor hun huwelijk dan een buitenechtelijke relatie.

Toen de seksindustrie vaste contouren kreeg, brachten onderzoekers de financiële aspecten van seksuele dienstverlening onder de aandacht. Men onderzocht het bestedingsgedrag van klanten in de verschillende vormen van prostitutie. En dat bleek nogal uiteen te lopen. Bijvoorbeeld: een bezoeker van clubs die bereid was een flink bedrag te besteden voor een avond uit 'met een dinertje erbij en daarna lekker zwemmen', trakteerde zichzelf slechts eens in de veertien dagen. 'Het moet iets bijzonders blijven.' Een ander daarentegen bezocht graag de ramen omdat dit niet zoveel kostte als een avond in een club. Evenals andere bezoekers in raamprostitutiebuurten vond hij het plezierig om rustig een vrouw uit te kunnen zoeken en de spanning langzaam op te bouwen. Klanten van thuiswerksters waarden op hun beurt juist het verrassingselement. Eén ding hadden de prostituënten echter gemeen: ze stelden allemaal prijs op discretie.

Klanten zouden de meest anonieme partij in het geheel zijn. Dat is in Nederland veranderd met de komst van de groep die tegenwoordig MVP (Man Vrouw Prostitutie) heet.

Emancipatie van klanten

'Wees fris en respectvol. Drink niet te veel alcohol. Maak goede afspraken. Respecteer de grenzen van de vrouw. Gebruik een condoom. Wees ontspannen. Houd rekening met teleurstellingen. Veroorzaak geen overlast voor de omgeving.' Dit alles staat in de gedragscode voor prostituanten van MVP, een organisatie van mensen die gebruikmaken van seksuele dienstverlening.

'Wij staan ook open voor vrouwelijke klanten', aldus Gerrit Bloemen die vanaf de oprichting in 1986 bij de groep betrokken is. 'In de acht jaar dat we bestaan, heeft een relatief kleine groep mannen zich bij ons aangesloten. De groep zal nooit groot worden, maar eigenlijk is dat geen probleem. We willen als aanspreekpunt functioneren en het hoerenlopen uit de taboesfeer halen. Bovendien voelen we ons medeverantwoordelijk voor de gang van zaken in de prostitutiewereld. Met onze *Nieuwsbrief* en door af en toe stands te bemanen, willen wij onze activiteiten onder de aandacht brengen.

'Wij willen zeker niet als een soort consumentenbond optreden. Daarom organiseren we ook geen gezamenlijke uitstapjes. Een enkele keer ga ik weleens met Indonesische vrienden. Zij vinden het niet gezellig om alleen te gaan. Dat is een kwestie van cultuur.'

De huidige voorzitter van MVP, Niel ten Kate, is zeer geïnteresseerd in de interactie tussen een prostituée en haar klant: 'Als een prostituée bij een klant is, is ze bij *die* klant. Dat is tenminste de indruk die een goede prostituée weet te wekken. Een naïeve prostituuant hoopt dat de vrouw hem een heel aardige en bijzondere man vindt.

'Een geoefende hoerenbezoeker kan echter goed met de professionele distantie van zo'n vrouw omgaan. Het is dan de kunst van de prostituée om de emotionaliteit van de klant in de hand te houden, zonder die te vernietigen. Het is een heel precair evenwicht. Er hoeft maar iets te gebeuren

en de zaak loopt spaak. Verliefdheid kan dan om de hoek komen kijken.

'Zelf bezoek ik geen prostituées, ze bezoeken mij. Mijn vrouw is in 1984 overleden en na een half jaar kwam ik in een crisis waarin seksualiteit een grote rol speelde. Toen heb ik me tot de prostitutie gewend. Ik koos voor escort, want het leek me waardiger om het thuis te doen. Misschien was ik ook bang om naar buiten te gaan. Escort past goed bij me. Ik heb al zeven jaar dezelfde escort. Nu is het van mijn kant een eenzijdige vaste relatie. Ik ben eigenlijk een monogame hoerenloper.' Niel ten Kate is sociaal psycholoog en werkt aan een artikel over de beladen en soms kwetsbare relatie tussen de prostituée en haar klant. Hij tracht een vorm van 'verantwoordelijke prostitutie' te beschrijven.

Vanaf 1987 zijn onderzoekers geïnteresseerd geraakt in de relatie van een prostituée tot haar klant. De onderzoekers Bouchier en De Jong pakten dit thema op. De door hen ondervraagde klanten stellen opvallend veel prijs op sekswerkers die een illusie van intimiteit weten op te roepen. Een goede hoer laat immers merken dat het haar niet alleen om het geld te doen is.

Gezonde contacten

De interactie tussen prostituées en klanten kwam door de aidscrisis helemaal in de schijnwerpers te staan. Dit paste in de tendens om alle *ins* en *outs* van seksuele contacten te analyseren op risico's voor de gezondheid. Men ging af op berichten van prostituées waaruit bleek dat niet alle klanten bereid waren een condoom te gebruiken. Het NISSO (Nederlands Instituut voor Sociaal en Sexuologisch Onderzoek) heeft uiteindelijk 91 klanten genood alle fasen van het prostitutiecontact uit de doeken te doen. Deze mannen waren tevens bereid hun condoomgebruik gedetailleerd te bespreken. Het bleek dat bijna de helft van de klanten altijd al een condoom bij prostituées gebruikte, ook voordat er sprake was van aids.

Deze prostituanten trachtten nooit een prostituée ertoe te bewegen het condoom achterwege te laten. Elf procent voelde zich schuldig ten opzichte van God en de vrouw thuis. Dit type man verzachtte zijn schuldgevoel door een condoom te gebruiken. Zes procent was op zoek naar 'echte seks', wat 'zonder condoom' impliceerde. Acht procent waande zich immuun voor de ziekte. 'Ik bezoek steeds dezelfde prostituée. Met de andere klanten doet ze het altijd met', zo hielden klanten uit deze groep zich voor. Drie procent bekommerde zich niet om het welbevinden van prostituées en probeerde het zonder condoom. Deze mannen dachten dat hen niets kon overkomen wanneer een vrouw er maar gezond uitzag. Acht procent zei toch al oud en ziek te zijn, wat de dreiging van aids zou minimaliseren. Vijf procent had een hekel aan prostituées en poogde macht over hen uit te oefenen door een vrouw tot onbeschermd contact te overreden.

De meeste klanten zijn op de hoogte van aids. De leden van de MVP delen af en toe condooms uit in hoerenbuurten. Een uitzondering vormen echter de migranten. Uit verscheidene onderzoeken komt naar voren dat zij specifieke voorlichting over aids behoeven. Bijna alle prostituées geven aan dat vooral de eerste generatie 'buitenlanders' moeilijk tot condoomgebruik is te bewegen. Cor heeft hun komst meege maakt: 'Met een geintje probeerde ik buitenlanders duidelijk te maken dat ze niet zonder condoom een wip mochten maken. Daar stak ik veel energie in. Er stond wel tegenover dat je binnen weinig moeilijkheden kreeg als ze beloofd hadden het condoom te accepteren. Ik kon het ze niet kwalijk nemen. Die mensen hadden weinig tijd gekregen om zich aan te passen.'

Godsdienst lijkt hierbij een rol te spelen. Eén klant die moslim was: 'Of je ziek wordt of niet, dat heb je zelf niet in de hand. Dat beslist God.' Wanneer hij de regels van de godsdienst overtrad, was dat de schuld van de vrouw. Hij bagateliseerde tevens het gevaar van aids. In zijn land stierven immers vijftig keer meer mensen door geweld dan door aids.

Een andere moslim had daarentegen een heel verlichte kijk. 'Condooms bestonden niet in de tijd van Mohammed en konden toen ook niet worden verboden. Het verspillen van zaad is onvermijdelijk omdat slechts één zaadje een vrouw eens in de negen maanden zwanger kan maken.' Prostituées verfoeien ook hun gewoonte om af te dingen. 'Dat kost tijd, en ondertussen loopt er een goede klant de deur voorbij. Maar als je nee zei, maakten die buitenlanders je voor racist uit.'

Vrouwen van hoerenlopers

'Ik had galbakken van wijven; nog erger dan jij je je ergste schoonmoeder kan voorstellen. Ik denk dat ik nogal hitsig van aard ben, en als je dat niet in je huwelijk kwijt kunt en je gaat er in je omgeving op jagen, dan kan een huwelijk snel stuklopen. Mijn vrouw vermoedt het weleens, maakt grapjes over ieder stadje, ander schatje, maar ze weet dat ik geen verhouding heb. Ik geloof dat ze verder niet zoveel wil weten. Ze weet dat ik wel van hoerige types houd, alleen om naar te kijken. Ik zou met zo'n uitdagend, flirterig type niet getrouwd willen wezen, ik zou de hele dag bang zijn als ik weg was en als ik met d'r uit was, zou ik me opgelaten voelen met al die blikken naar mijn vrouw. Zoals nu, zo is het voor alle partijen het beste.' Dat beweerde een klant in de *Nieuwe Revu* in 1983.

Meer dan de helft van de prostituanten is getrouwd. Enkele tienduizenden vrouwen in Nederland hebben een prostituant als partner. Het is moeilijk voor te stellen dat al deze vrouwen niets zouden willen in bed. Toch gingen tot voor kort veel interviews met prostituées over de tekortkomingen van de 'nette vrouwen'. 'Vrouwen hebben zelf schuld aan het hoerenlopen. Zij willen alleen poen en gaan niet met hun eigen vent naar bed. Als het daarop aankomt zijn ze moei. En een beetje leuk praten met hun vent doen ze ook al niet.'

Een migrantenprostituée ging er prat op dat de 'meeste

klanten graag een buitenlandse hebben omdat ze onze huidskleur en onze manier van vrijen bijzonder vinden. Nederlandse vrouwen hebben de reputatie jaloers te zijn. Getrouwde mannen mogen van hun vrouw niet naar de discotheek.' Dit soort uitspraken riep terecht de woede op van de vrouwen van hoerenlopers.

Tegenwoordig staan prostituées echter veel sympathieker tegenover de vrouw thuis. 'Soms vraag ik aan klanten waarom ze naar de hoeren gaan. Veel van die mannen zien er toch leuk uit. Vaak hebben ze zelf een mooie vrouw thuis. Ze antwoorden dan dat ze haar niet durven te vertellen wat ze leuk vinden en dat ze soms wat anders willen. Ze beseffen niet dat dat ook voor hun vrouw kan gelden. Hoerenlopen is de meest vrouwonvriendelijke bezigheid die er is.'

Vaak bellen vrouwen van hoerenlopers naar de Rode Draad met de vraag: wat hebben jullie wat wij niet hebben. Zij krijgen zo goed mogelijk antwoord, maar dat vinden ze niet altijd afdoende. Sommige vrouwen van prostituanten bezoeken vervolgens clubs om raad te vragen aan seksbazen en de daar aanwezige klanten. Energiek breken zij het onderscheid tussen hoer en madonna af. Een vrouw was bijvoorbeeld naar een hoerenbuurt gegaan en had daar verleidelijke lingeerie aangeschaft, maar haar man waardeerde dat niet.

'Thuis moest ik moeder Maria de Tweede zijn', zegt Maria. 'Ik wist niet eens dat hij in seks was geïnteresseerd, hij deed soms maandenlang niets. Je vraagt je altijd af waar hij is.' In de baan van haar man was bordeelbezoek een vereiste voor het onderhouden van zakelijke relaties.

Vrouwen zouden dankzij de professionele discretie van prostituées niets van het hoerenlopen van hun man merken. Een enkele man handelt in de traditie van 'alles moet kunnen' en vertelt het zijn vriendin of vrouw. 'Wanneer ik intiem ben met mijn vriendin vertel ik haar over mijn hoerenlopen', zegt een prostituant in het boek van Bouchier en De Jong.

Een paar vrouwen werden met de financiële consequenties van het hoerenlopen van hun man geconfronteerd. Ze ontdekten bijvoorbeeld dat hun mannen clubs bezochten doordat er ineens grote bedragen van hun girorekening waren afgeschreven. Maria: 'Hij besteedde 1400 gulden per maand aan de hoeren. Veel gezinnen moeten daarvan leven. Je kunt het beter aan de visjes in de vijver geven. Die hebben er dan nog plezier van. Ik vond het heel ontmoedigend dat hij zoveel geld voor zichzelf en niet voor ons tweetjes uitgaf.'

Andere vrouwen werden met de neus op de feiten gedrukt toen ze een ziekte opliepen. 'Ik kwam erachter toen ik naar de gynaecoloog moest voor hardnekkige vaginale schimmels. Ik bedacht toen dat je zo'n aandoening niet van de lucht kon krijgen. Zelf was ik zo trouw als een hond. Mijn huisarts zei dat ik niet bang hoefde te zijn voor aids. Maar mijn man wilde geen test ondergaan. Ik kan me niet voorstellen dat ik met hem in de toekomst altijd met een condoom moet vrijen. Ik wil mezelf niet laten testen. Mijn wereld zou instorten als ik seropositief bleek te zijn. Als een hoer naast me komt wonen, ga ik verhuizen.'

Veel vrouwen hebben hun relatie met een hoerenloper verbroken, of hebben afstand van hem genomen. Een vrouw vertelde spontaan in een café: 'Ik zei tegen hem: "Iedere keer als ik kom moet ik een etentje en een taxi terug". Was hij toch nog duurder uit. Ik vond het niet erg, alleen maar zielig. Ik vond hem zo onvolwassen. Op dat moment wist ik dat ik niet meer verliefd op hem was. Het was meteen over. Ik vind het prima dat hij naar de hoeren gaat. Dan ben ik van hem af.'

Naar aanleiding van de publiciteit rond de organisatie van hoerenlopers belde een vrouw verontwaardigd naar het televisieprogramma *Rondom Tien* met de vraag waarom er geen organisatie van vrouwen van hoerenlopers bestond. Zij vond het onterecht dat men het steeds had over legalisering en erkenning van prostitutie zonder dat iemand rekening hield met de pijn die haar hoerenlopende partner bij haar teweeg had gebracht.

Nog steeds wordt er wrevelig gereageerd op de vraag of het voor vrouwen acceptabel is wanneer hun mannen of vrienden prostituées bezoeken. Een aantal vrouwen heeft er immers geen problemen mee. Een grote nadruk op de effecten van hoerenlopen op partners zou hen te veel in de slachtofferrol dwingen. Bovendien zou het zedeprekers in de kaart spelen.

Niel ten Kate van MVP leeft wel mee met deze vrouwen: 'Voor gebonden mannen is prostitutie één van de vormen van vreemdgaan en dat is voor de partner meestal op zich al verschrikkelijk. Toch is prostitutie in de regel minder bedreigend dan een verhouding met een vriendin, omdat een prostituee in het algemeen er niet op uit is om de man bij de vrouw weg te halen. Wel streven buitenlandse vrouwen soms naar een vaste relatie met een klant, in de hoop zich van een permanent verblijf in Nederland te verzekeren. Voor prostituées moet je betalen, maar vriendinnen kosten ook geld. Ik vind het wel een zwaarwegend argument, dat vrouwen het heel vernederend vinden als hun partner "naar de hoeren gaat". Ik vind dat gebonden mannen zich bewust moeten zijn van hun verantwoordelijkheid bij het vreemdgaan, of dat nu met prostituées is of met vriendinnen. Ongebonden mannen zijn alleen aan zichzelf verantwoording schuldig.'

4 *Soms ben je net stamboekvee* Raamprostitutie

'Het is niet iedereen gegeven om als raamhoer te werken. Je moet er maar tegen kunnen dat ze naar je spugen zodat de rochels van je raam druipen. Mensen maken lullige opmerkingen in de veronderstelling dat je ze niet hoort. "Wat is zij dik" en dat soort onzin. Toch laat je je erdoor intimideren. Wanneer ik achter het raam zit, haat ik het, maar wanneer ik ermee ophoud, mis ik het. Je bent je eigen baas, je hebt je eigen muziek erbij en je kunt je klanten uitzoeken. Als een potentiële klant je niet aanstaat, kijk je gewoon de andere kant uit. Ik vind het een kick om in spannende kleren achter het raam te zitten, maar je moet wel oppassen dat je door een zogenaamde sexy houding geen rug- of nekpijn oploopt', zo sommen raamprostituées enkele voordelen van hun werk op. Het nadeel is dat de vrouwen achter het raam door voorbijgangers herkend kunnen worden. Sommige hoeren werken alleen in de doodlopende straatjes zodat ze kunnen zien wie er aan komt en zich tijdig kunnen verstoppen.

In alle raamprostitutiebuurten klagen prostituées over overlast van 'drooggeilers' of 'droogneukers'. 'Dat zijn mannen die wel tien keer op een avond langslopen. Ze gaan soms op een hoekje staan om zich af te trekken, maar ze komen niet bij jou. Droogneukers waren er steeds in de drie jaren dat ik achter het raam zat.'

Een ander probleem is de hoge huur, 100 tot 125 gulden per dagdeel. 'Voor hetzelfde geld zit je in het Hilton, maar daar kun je niet achter het raam gaan zitten. Je kunt ook niet openlijk in bed allerlei mensen ontvangen. Ik ben John Lennon niet. Ik werkte vaak onder druk om alleen maar de onkosten eruit te halen. Als ik die kamer wilde houden, mocht ik maar twintig dagen vakantie per jaar nemen.'

Wanneer vrouwen ziek zijn of op vakantie gaan, moe-